

РОЗДІЛ IV. ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

УДК 373.24

Н. П. Гагаріна, Л. І. Ємеліна

РОЗВИТОК МУЗИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕМЕНТІВ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті акцентовано увагу на проблемі розвитку музичних здібностей у дітей старшого дошкільного віку та окреслено шляхи реалізації інноваційних технологій.

Ключові слова: *здібності, творчість, дошкільник, музика, комп'ютер, інновація.*

Постановка проблеми. Музичне виховання є органічною складовою освітнього процесу дошкільного навчального закладу. Музика допомагає дошкільникам глибше сприймати навколишній світ, виховує любов до рідних, друзів, Батьківщини, збагачує й емоційно забарвлює мову, сприяє розвитку творчих здібностей дитини. Нова редакція Базового компонента дошкільної освіти відрізняється від попередньої принципово новим підходом до розв'язання завдань естетичного виховання засобами музики. Цей підхід забезпечує можливість обрання педагогом напряму роботи, урізноманітнення форм організації музичного виховання в умовах дошкільного навчального закладу. Музична діяльність (освітня лінія «Дитина у світі культури»), відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти та Програми «Впевнений старт», тісно пов'язана з театральною, літературною, образотворчою діяльностями та формуванням художньо-продуктивної компетенції [1; 4].

Освітня лінія «Дитина у світі культури» передбачає формування почуття краси в її різних проявах, ціннісного ставлення до змісту предметного світу та світу мистецтва, розвиток творчих здібностей, формування елементарних трудових, технологічних та художньо-продуктивних навичок, самостійності, культури та безпеки праці. Результатом оволодіння дитиною різними видами предметної та художньої діяльності є сформоване емоційно-ціннісне ставлення до процесу та продуктів творчої діяльності, позитивна мотивація досягнень; здатність орієнтуватися в розмаїтті властивостей предметів, розуміти різні способи створення художніх образів, виявляти інтерес до об'єктів, явищ та форм художньо-продуктивної діяльності, а також оволодіння навичками практичної діяльності, культури споживання [1].

Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» орієнтує на впровадження нових підходів, форм і методів роботи зі старшими

дошкільниками, які б відповідали потребам розвитку особистості, урахували природні здібності дітей, сприяли б розкриттю їх талантів [4].

Головне завдання мистецької діяльності в ДНЗ – розвинути в дитини сприйнятливості як базову особистісну якість, прищепити здатність «приймати», «передавати», «трансформувати», тобто бути споживачем і творцем культури. Музичну діяльність дошкільників доцільно організовувати за принципом внутрішньоінтегрованих зв'язків у музичному мистецтві, що виникають на рівні взаємодії різножанрової музики і способів її виконання, та зовнішньоінтегрованих зв'язків (поєднання образотворчого мистецтва з музикою та комп'ютерною діяльністю). Найефективніше ці завдання в музичному вихованні та навчанні реалізуються через різноманітні ігри, які є природним середовищем дитини. Оскільки в грі дошкільник пізнає світ та реалізує своє бачення через творчу діяльність.

Серед музичних ігор виокремлюють такі види: ігри-драматизації, рухливі ігри з інструментальним супроводом, ігри з піснями та музично-дидактичні ігри з сенсорними завданнями. Музичні ігри поєднують у собі багато рис, властивих хороводним побудовам, рухливим іграм. Хід ігрових дій зумовлюється розвитком музичних образів, літературним текстом пісні, характером рухів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз науково-педагогічної, психологічної, музичної літератури з проблеми творчості засвідчив багатогранність поглядів учених на її природу, структуру, шляхи формування та недостатню розробку питання щодо розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку. Психологічні дослідження Л. Венгера, Л. Виготського, О. Запорожця, Г. Костюка довели, що в процесі психічного розвитку дитини відбувається поетапне формування ієрархічної системи психічних якостей. Результати даного розвитку залежать від своєчасності формування кожного рівня цієї системи. За сприятливих умов життя і правильного виховання в дітей під час різних видів діяльності інтенсивно розвивається синтетичне сприймання простору і часу, образне мислення, творча уява – психічні процеси, необхідні не лише дошкільнику, а й дорослій людині. Якщо ці процеси не будуть належно сформовані в дошкільному віці, надалі цю прогалину буде важко заповнювати, а то й неможливо. Адже недоліки розвитку в дитинстві проявляються як у шкільний період, так і в подальшому житті людини. Тому, у першу чергу, потрібно формувати психічні процеси і якості, які інтенсивно розвиваються саме на цьому віковому етапі та відіграють вагомий роль у становленні зрілої особистості.

Разом з тим важко собі уявити сучасний розвиток суспільства і виробництво без інформаційно-комунікаційних технологій. Комп'ютерні технології відкривають шлях до самостійної навчальної діяльності й особистої відповідальності молодого покоління, яку педагоги відносять до ключової компетентності. Загальновизнаним є той факт, що нині формування комп'ютерної компетентності педагогів є однією з обов'язкових умов досягнення освітніх цілей сучасного суспільства [3].

Однією з вимог сьогодення до освіченої особистості є сформованість уміння володіння комп'ютером. Результати опитування батьків у дошкільному

навчальному закладі свідчать, що комп'ютер увійшов у життєвий простір значної кількості родин. Практично всі батьки, які зацікавлені в розвитку і навчанні малюка, купують комп'ютерні програми. Але, не дивлячись на високий розвивальний потенціал комп'ютера в освіті, його використання в педагогічній практиці залишається обмеженим (на жаль, не лише в дошкільному навчальному закладі).

Залучення до інформаційної культури – це не тільки оволодіння комп'ютерною грамотністю, а й набуття етичної, естетичної та інтелектуальної чутливості. Те, що діти з легкістю опановують способи роботи з різними електронними, комп'ютерними новинками, не викликає сумнівів.

Поява комп'ютерної техніки в дитячому садочку вимагає пошуку нових форм методичної роботи з педагогічним колективом, із батьками та зміни підходів до організації діяльності дітей. Тісна взаємодія всіх учасників навчально-виховного процесу в умовах інформаційного суспільства потребує розбудови єдиного інформаційного простору дошкільного навчального закладу. Як показують дослідження Л. Венгера, Л. Виготського, П. Гальперіна, В. Давидова, у дитини до п'яти років повністю розвивається символічна функція наочно-образного мислення, що є основним показником рівня розумового розвитку в цьому віці. Видатні музиканти-просвітителі Б. Асаф'єв, Б. Яворський, К. Орф підкреслювали значення активних форм музичної діяльності дитячого оркестру як основи елементарної музичної практики і розвитку. Саме тому, уже починаючи із дошкільного віку, дитина здатна свідомо обирати спосіб дії, сприймати особливі умови, які пропонуються комп'ютерною технологією.

Аналіз праць науковців дозволяє стверджувати, що:

- творчі прояви в дитини спостерігаються досить рано і зумовлені її індивідуальністю;
- для дитячої творчості характерними є непередбачуваність, спонтанність;
- дитині властивий потяг до казок, віршів, музики, картин, загалом – до мистецтва;
- дитяча творчість, як правило, пов'язана з грою, що є провідним видом діяльності дитини дошкільного віку;
- творчість вимагає створення певних умов, за яких дитина почуватиметься вільною від впливу дорослого;
- креативність є однією з базових характеристик дитини дошкільного віку, що відображає активну позицію особистості, готовність ухвалювати миттєві рішення, допитливість, здатність коментувати процес та результати діяльності, стійку мотивацію досягнень, розвинену уяву, а також здатність до створення творчого образу, який характеризується оригінальністю, варіативністю, гнучкістю та рухливістю.

Розвиток творчих здібностей у дітей дошкільного віку потребує розробки відповідної методики та впровадження її у практику. Перед педагогами ДНЗ постають, зокрема, такі завдання:

- пошук шляхів своєчасного виявлення в кожного вихованця природних нахилів, здібностей;
- створення оптимальних умов для розвитку творчих здібностей;
- визначення конкретних сфер можливого розвитку дитячого творчого

потенціалу.

Метою статті є розгляд дидактичних особливостей упровадження інновацій, що використовуються в дошкільному навчальному закладі для розвитку творчих здібностей дітей.

Виклад основного матеріалу. Для вирішення цих завдань важливим є здійснення діагностики музичних здібностей старших дошкільників. Проведене дослідження показало, що діти з легкістю виконують завдання, які вимагають визначення жанру музичного твору чи характеру музики, темпу, із задоволенням співають в ансамблі, достатньо чисто інтонують мелодії. Утруднення викликає виконання танцювальних рухів (крок польки, перемінний крок, підскоки), оволодіння елементами нотної грамоти, запам'ятовування назв дитячих музичних інструментів. Найбільші складнощі викликають завдання творчого характеру, зокрема такі, як: «Склади казку про музику», «Різнокольорові кубики». Більшість дітей не здатна до творчої імпровізації під час співу та виконання музично-ритмічних рухів.

Систематичні музичні заняття забезпечують значний рівень музичного розвитку дошкільників. У зв'язку з цим, незалежно від природного обдарування, у всіх дітей необхідно розвивати творчі здібності. Найбільше цьому сприяє використання елементів інноваційних технологій та активна гурткова робота. Доцільною є розробка системи занять щодо навчання дітей нотної грамоти з використанням елементів ейдетики. Саме слово «ейдетика» не є новим, воно виникло в Давній Греції й означає запам'ятовування за допомогою образів, що дає змогу спиратись на образне мислення дитини-дошкільника. Ейдетична пам'ять притаманна всім дітям, тож використання ейдетики викликає в дітей позитивний відгук. Завдяки цій технології діти легше засвоюють тексти пісень, жанри музики, засоби музичної виразності. Важливо й те, що інформація засвоюється блоками, а не окремими поняттями. Для використання ейдетики на музичних заняттях необхідно мати різноманітний дидактичний матеріал, його готує музичний керівник [5].

Доцільним та ефективним у роботі музичного керівника для доступного викладання нового матеріалу є використання «історій-хвилинок» [2]. Саме цей метод допомагає в опануванні дітьми складних для них термінів, зокрема таких, як «регістр», «нотний стан», «ключ», «тривалості нот» та ін. «Історія-хвилинка» – це коротка розповідь із казковим сюжетом. На відміну від казки, «історії-хвилинки» не передбачають широкого розгортання подій. У них мало персонажів, і це дає змогу зосередитися на музичному терміні, який треба засвоїти. Саме в дошкільному віці доцільно використовувати «історії-хвилинки», оскільки в дітей-дошкільників переважає образне мислення.

Пропонуємо більш детально ознайомитись з окресленим методом.

Історія-хвилинка щодо ознайомлення дітей із нотним станом.

Музичний керівник: *Діти, усі ви любите співати пісні і знаєте, що в пісні є слова та мелодія. Слова записують буквами, а мелодію – нотами. Ноти, як і букви, є спеціальними знаками. Букви ви всі знаєте, умієте прочитати і написати. Але ви ще нічого не знаєте про ноти. Діти, скажіть: де живуть*

букви? А ноти живуть в будиночку, який називається «Нотний стан» (посібник у вигляді будинку, на якому розташований нотний стан). Уважно роздивіться цей будинок. У нього є стіни, стеля, підлога і дах. Скажіть мені, діти, цей будинок одноповерховий чи ні? У нього є поверхи. Порахуйте, скільки поверхів у цьому будинку. Так, у ньому 5 поверхів. Кожен поверх – це нотна лінійка, тож нотний стан має 5 лінійок. Саме на цих лінійках і живуть ноти. На якому поверсі живе певна нота, як звати кожну ноту – про все це ви дізнаєтесь на наступному занятті.

Сучасний світ вимагає використання педагогом новітніх технологій, у тому числі і комп'ютерних. Для навчання ми використовуємо зі старшими дітьми роботу на ноутбуках. Така форма роботи є цікавою та зрозумілою дітям. А головне те, що в ігровій формі засвоюється навчальний матеріал. Зокрема, нами розроблено систему занять на ноутбуках щодо ознайомлення дітей із музичними інструментами. Адже дошкільникам важко сприймати музичні твори лише на слух, набагато легше це робити, коли діти бачать образи. У розробці поєднано наочний матеріал разом із музичним, який потрібно слухати. У цікавій, ігровій формі подано запитання і відповіді на них. Діти з легкістю засвоюють назви всіх інструментів оркестру. Комплекс занять сплановано на навчальний рік, з розрахунку 1 заняття на місяць. Заняття проводимо в підгрупах. Пропонуємо приклад одного із таких занять.

Міні-заняття на ноутбуках щодо ознайомлення дітей старшої групи з музичними інструментами.

Мета: ознайомити з поняттям «інструменти симфонічного оркестру». Вчити уважно слухати музику, розвивати творчу активність дітей, естетичний смак, виховувати інтерес до музики.

Обладнання: комп'ютерна презентація, комп'ютерна гра «Лускунчик».

Хід заняття

(Діти заходять до зали, сідають за столи з ноутбуками.)

Музичний керівник: Діти, коли я готувалась до заняття, я пригадала одну історію. Якось у країні музичних інструментів відбулась така розмова. Говорили про те, що завдяки саме музичним інструментам улаштовується багато свят; що музика, виконана на інструментах, змушує людей радіти та сумувати, дає змогу відпочивати. А люди до цих пір не знають імена музичних інструментів. Діти, а ви б хотіли дізнатись про назви всіх музичних інструментів та їх голоси, потрапити в чудову країну музики, де всі інструменти грають разом? (відповідь).

Отже, давайте знайомитись! А допоможе нам у цій подорожі друг-ноутбук.

Діти натискають на мишку, з'являється зображення симфонічного оркестру.

Музичний керівник: Подивіться на зображення. Ви знаєте, що це? (відповіді дітей, вони називають інструменти, які знають). Це – симфонічний оркестр або просто – оркестр. Ви знаєте, що таке оркестр? Оркестр – це група музичних інструментів, які грають разом одну п'єсу. Подивіться, як багато музичних інструментів! Давайте уважно роздивимося їх і назвемо всі

відомі. А зараз пропоную назвати інструменти кожному з вас по черзі (діти натискають мишку і називають музичні інструменти, які з'являються на екрані). От ми з вами дізнались імена деяких інструментів. Ви хочете почути, як грає оркестр?

Настає чарівний час: музика іде до нас,

Та спочатку прийде тиша, тож, сідайте всі зручніше,

Вушка треба готувати – гарну музику чекати.

Натисніть на мишку, перегляньте відеозапис.

(У виконанні оркестру звучить «Вальс квітів» із балету

П. І. Чайковського «Лускунчик».)

Музичний керівник: Чи сподобалась вам музика?

Як називається п'єса, яку ви слухали? Хто її написав?

Хто виконував п'єсу? Скільки інструментів звучало?

Що ви уявили, коли лунала музика?

Що таке оркестр?

Назви яких музичних інструментів ви знаєте? Які із них знали раніше, а які дізнались сьогодні? Сподобалась вам наша подорож до країни музичних інструментів? Наступного разу ми ще відправимось у нову подорож, де на вас чекатимуть нові приємні зустрічі. Я дякую вам за роботу. До нових зустрічей!

Ми розробили план роботи гуртка «Веселий оркестр» на рік, де передбачено навчання гри як на традиційних дитячих музичних інструментах, так і на нетрадиційних – шумових. У плані є такий вид діяльності, як перегляд відеозаписів концертів, мультфільмів. Під час перегляду відео діти повинні самостійно визначати та називати музичні інструменти. Протягом року діти вивчають ноти, опановують уміння грати на дитячих музичних інструментах. Цікавим видом роботи є озвучування казок, де діти не словами, а за допомогою інструментів передають роль персонажа. Ті музичні твори, які вивчаються під час гурткової роботи, діти з радістю вдало демонструють на святах та розвагах.

Видатний музикант, професор Стокгольмської академії музики, провідний експерт нобелівських концертів Михайло Казинник зазначає: «Якщо ви хочете, щоб ваші діти зробили перший крок до Нобелівської премії, навчайте їх...музики».

Висновки. Отже, використання засобів інформаційних технологій дозволить зробити процес навчання і розвитку творчих здібностей достатньо ефективним, відкриє нові можливості музичної освіти для самої дитини. Комп'ютер сприяє не тільки розвитку самостійності, творчих здібностей дошкільників, а й дозволяє змінити саму технологію надання освітніх послуг, зробити заняття більш наочним і цікавим. Багато належить переосмислити і зробити так, щоб інформаційно-комунікаційні технології в музичній діяльності зайняли своє чільне місце.

Список використаної літератури

1. Базовий компонент дошкільної освіти / авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В.,

Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. – К., 2012. – 26 с.

2. Вовк Т. Ознайомлення дітей з музичною термінологією через «історії-хвилинки» / Т. Вовк // Музичний керівник. – 2011. – №5. – С. 22–24.

3. Інформатизація освіти – провідний напрям підвищення результативності навчального процесу // Комп'ютер у школі і сім'ї. – 2011. – № 1 (89). – С. 3–6.

4. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт». – Тернопіль : Мандрівець, 2012. – 104 с.

5. Яковчук Г. Ейдетика у вивченні текстів пісень та нотної грамоти / Г. Яковчук // Музичний керівник. – 2011. – № 8. – С. 12–19.

Наталія Гагарина, Лілія Емеліна. Развитие музыкальных способностей у старших дошкольников с использованием элементов инновационных технологий.

В статье акцентировано внимание на проблеме развития музыкальных способностей у детей старшего дошкольного возраста и очерчены пути реализации инновационных технологий.

Ключевые слова: способности, творчество, дошкольник, музыка, компьютер, инновация.

Natalia Gagarina, Liliya Yemelina. Development of musical abilities among older preschoolers using elements of innovative technologies.

The article also focused on the problem of musical abilities in preschool children and outlines ways to implement innovative technologies.

Key words: ability, creativity, preschooler, music, computer, innovation.

УДК 167.2:[372.3:502.3]

Л. І. Зайцева

РОЛЬ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАСВОЄННІ НАУКОВИХ ЗНАНЬ ПРО ОБ'ЄКТИ ДОВКІЛЛЯ ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті висвітлено різні підходи до організації експериментальної діяльності дітей дошкільного віку. Розкрито можливості навчально-експериментальної діяльності, методу її проведення.

Ключові слова: експериментальна діяльність, навчально-експериментальна діяльність, предметно-перетворювальні дії, узагальнене процесуальне уявлення, наукове знання.

Постановка проблеми. У дитини-дошкільника закладаються початкові світоглядні уявлення, гуманістичні цінності, формуються елементарні способи культурної поведінки. Діти цього віку починають оволодівати знаннями про різноманітні предмети та явища, загальнозживані способи мисленнєвої діяльності. Тому необхідно організувати процес засвоєння знань так, щоб це не були розрізнені відомості, факти, а здійснювалося об'єднання узагальнених уявлень про об'єкти довкілля на основі сформованих розумових дій. Важливо не допустити, з одного боку, штучного спрощення наукових знань до актуального рівня дитячого розуміння, а з іншого – формування знань, які